

Már a 2006-ban megjelenő *Vonalkódnál* is sejthető volt, hogy Tóth Krisztina egyre inkább közeledik a regényhez. Bár a tizenöt történetnek más-más főhőse volt, többek közt az alcímek – melyek mindegyikében felfedezhető a vonal szó – fűzik össze a kötet novelláit. A *Pixel* című műve esetében fel is vetődött a kérdés, hogy a kötetet nevezhetjük-e már regénynek, hiszen a könyvet végigolvasva kirajzolódott egy szerteágazó történet a többször visszatérő szereplőkkel. Egyre több olvasó várta az író első igazi regényét, 2012-ben pedig az *Új Forrás* márciusi számában már egy részletet is olvashattunk a készülő műből, az *Akvárium*ból, ami 2013-ban a könyvhétre jelent meg.

A mű hangulata nem sokban tér el az eddig olvasottakétól. Többször nevezték már Tóth Krisztina írásait „depressziókapszuláknak”, ez a kifejezés illik az *Akvárium* történetéhez is, amit rögtön alátámaszt a borító és a fülszöveg. A szereplők kapszulába, vagy ha úgy tetszik, akváriumba vannak zárva, és bármit tesznek, nem törhetnek ki onnan. Az akvárium üvegén keresztül pedig beleláthatunk Klárimama, Edu, Vera és a körülöttük élők mindennapjaiba.

A pesszimista, fojtogató légkör mellett a regényben megjelenik az ironia is. A tragikus, depresszív részeket jól ellensúlyozzák ezek a kedélyesebb betétek, melyek főként Klárimamát mutatják be rúzsosított szájával és az elmaradhatatlan lakktáskájával vagy a görög vazarajzokra hajazó lámpabúrákat, melyeken „férfialakok és hegyes mellű táncosnők kergetőztek valami különös körtáncban”. A fekete humor mellett azonban a dekadens hangulat marad a meghatározó.

A szereplők életében minden változatlan, az állóvizet soha semmi nem kavarja fel. A műben megjelenő nők csak tátognak, mint a halak a vízben, de hangjuk nincs, vágyaikat nem hallja meg senki. A narrátor nem is hagyja őket a regényben beszélni, hiszen az író az egyenes beszéd helyett szinte végig a függő beszédet részesíti előnyben. Ez a csend ritkán törik meg, így az elhallgatások uralják a művet. Edit néni hűgáról is az első információink egyike, hogy „az Edukához nem kell szólni, az Eduka elvan magában”. A szereplők hangtalanul tűrik az átélt borzalmakat, elviselik szeretteik elvesztését, az abortuszt, a megcsalást. Ez a szótlanság és határ nélküli elfogadás vonul végig a történeten, ahol elsősorban a szereplők tragikus mindennapjait ismerhetjük meg, a történelmi háttér csak néhol sejlik fel. A 20. század

Bucsi-Kovács Anikó 49

NÁJLONBLÚZ ÉS LAKKTÁSKA

Tóth Krisztina: *Akvárium*

második felének Magyarországra csupán néhány mondat tesz utalást, a történelmi események helyett az elbeszélő a sorsokra koncentrálnak.

A második részben négy szereplő életét ismerhetjük meg közelebbről.

50 Bár Edit néni, Jóska bácsi, Vera és Edu zsúfoltan élnek együtt egy kis lakásban, mégis nagy köztük a távolság. Nemcsak az eseménytelenség miatt sivár az életük, az érzelemmentesség is meghatározza mindennapjaikat. Együtt élnek, de egymástól távol. Nem várják a holnapot, csak a mán akarnak túllenni. Nem akarnak kitörni a szegénységből, csak arra vágyanak, hogy elviselhetőbbek legyenek a hétköznapiak. Egymással sem foglalkoznak. Klárimama, Vera vér szerinti anyja egy sajátos elmélet alapján többet törődött a halakkal, mint az unokájával: „a hal az nem tud beszélni, meg kimenni a boltba, a gyerekek meg van szája, hogy szóljon, ha akar valamit.” Mint ahogyan Vera is megtanulta, hogy Eduhoz nem kell szólni, néhány évtizeddel később a lánya is rájött, hogy „fölösleges lett volna szólni”, bármi is történik vele.

Tóth Krisztina korábbi köteteinek történeteiben a boldogtalanság nem feltétlenül a szegénység velejárója volt. A szereplők életében adódtak lehetőségek, alkalmuk nyílt változtatni addigi életükön, mégis mindig rossz irányba indultak. Az *Akváriumban* sem képesek a nők bármin is változtatni. Nem az események alakítói, hanem csak annak elszenvedői maradnak mindvégig. Lehetőségeiket elszalasztják, és ezt a habitust örökölték át a következő nemzedékeknek. Mintha beléjük lenne kódolva a boldogtalanság, eleve elrendelt lenne, hogy nincs választásuk. Mikor a kis Vera a libatoll eladásából akart egy kis pénzhez jutni, Edit néni megtanította neki a leckét, „megtorpant és nagyon komolyan a szemébe nézett, mint aki valami fontos, életre szóló dolgot szeretne megfogalmazni. [...] Aki szegény, abból sohase lesz gazdag. Sohase. Legföljebb csak olyan szegény, akinek van pénze. Gazdag sohase.” Egyedül a gyengeelméjű Edu fedez fel némi örömet az életben, hiszen fogyatékosága miatt sokszor fel sem fogja a körülötte történő eseményeket. A többi szereplő életében is meghatározó azonban, hogy nincs rájuk hatással a múlt, élnek a jelenben, miközben mit sem törődnek a jövővel. Edit néni is csupán egy alkalommal avatkozik bele a dolgok folyásába, mikor hosszú gondolkodás után a terhességmegszakítás mellett dönt.

Az állandóságot, a változatlanságot a regény felépítése is hangsúlyozza. A három részre osztott regény első két fejezete között közel harminc év telik el. A történet kezdetekor Klárimamát és unokáját, Vicát ismerhetjük meg, majd a második résznél visszamegyünk az időben, Vica anyjának, Verának gyermekkorát mutatja be az elbeszélő, azokat az éveket, amikor Vera egy zsidó családhoz került, Edit néni és Jóska bácsi nevelte őt. Több évtized után sincs azonban különbség a két korszak között. Hiába telt el harminc év, minden változatlan maradt. Vera felnőtt, gyereket szült, nevelőszülei és Edu

meghaltak. Minden ugyanolyan fullasztó és kilátástalan. A főszereplő, Vera viseli a legnehezebben a szeretethiányos létet, kétségbeesett kitörései azonban hiábavalóak. Hiába festi szőkére a haját és vesz fel nájlونblúzt, ezek a külsőségek semmin sem változtatnak. Hiába kapálózik, ha a sorsa már determinált.

51

A történetben a nők sodródnak az eseményekkel, csak a férfiaknak vannak ambícióik, kisebb-nagyobb vágyuk arra, hogy valami változzon körülöttük. Jóska bácsi nem álmodott nagyot, nem kellett neki más, csak „egy darabka tenger”. A puritán bérház kis lakásában talán az akvárium az első tárgy, amit nem a praktikusság miatt vásárolnak, nem használati tárgyként funkcionál. Jóska bácsi azonban nem élvezheti sokáig az akváriumot, mintha az ő életébe is a boldogtalanság lenne kódolva. A másik luxuscikk a baba, amit Edit néni vesz a kis Verának. A drága ajándék azonban rövid időn belül tönkremegy, és már soha nem lesz olyan, mint új korában. Ennek a két tárgynak a sorsát már a regény elején megismerhetjük, majd apránként kapunk képet arról, hogy mi vezetett a leírt állapothoz, hogyan amortizálódtak le ezek a nagy becsben tartott tárgyak, melyekhez annyi vágy és álom kapcsolódott.

A legnagyobb tervei Lalinak, Vera férjének vannak. A lámpakészítés, a lángossütődék, a fagyizó messze meghaladja a többi szereplő ambícióit. Vera Amerikába akar menekülni a rossz házasságából, nyelveleckét kezd venni, a második terhessége miatt azonban felhagy minden álmával és csendben tűri tovább, hogy veri és csalja őt a férje. Az élete – a többi szereplő életéhez hasonlóan – tönkremegy, napról napra válik kilátástalanabbá, a sívár és egyhangú hétköznapiakban változást csak a születések és az elhalálozások hoznak.

A szereplők élete a regényben visszafordíthatatlanul halad a legnagyobb mélység felé, az akvárium vize bemocskolódik és eltakarja előlünk ezeket a tragikus sorsokat. Hiába kocogtatjuk az üveget, csak arra leszünk figyelmesek, hogy „a víz nehéz, rossz szagot árasztott, mint valami évtizedek óta lassan erjedő miazmás mocsár”. Nincs fény, nincs megtisztulás. A történetben leírt utolsó nap csak egy a sok közül. A boldog végkifejletre szomjazó olvasók keserű szájjal tehetik le a könyvet, a már jól megszokott, Tóth Krisztina depresszív hangulatú, fekete humorral és iróniával fűszerezett mondataira vágyó olvasók azonban nem csalódhatnak ebben a regényben. (*Magvető, Bp. 2013*)